

YO'L TRANSPORT HODISALARI EKSPERTIZASI O'TKAZISH TARTIBINI TAKOMILASHTIRISH.

Utkirov Shokirxo'ja Shavkat o'g'li
Toshkent Davlat Transport Universiteti
Hamroqulov Rasuljon Madraximovich
Toshkent Davlat Transport Universiteti
Haqberdiyeva Gavhar Kabilovna
Toshkent Davlat Transport Universiteti

Annotatsiya; *Har bir inson ko'zlagan manziliga yetib olishi uchun yo'lga chiqar ekan uning uchun havfsizlik va qulay shart sharoitlarga ega bo'lgan yo'l orqali borishga xarakat qiladi . Agarda harakat vaqtida biron bir to'siq yoki transport vositalari xavf solishi hozirgi kunda oddiy hol bo'lib qoldi. Mana shunday vaziyatlarni oldini olish uchun xar bir yo'l transport hodisasini aniq qilib organib chiqish kerak. Bunday hollarda bizga transport vositasining va piyodaning tana qismidagi qoldiq izlar yordamga keladi.*

Aholi yashaydigan joylarda eng ko'p tarqalgan yo'l-transport hodisalaridan biri chorrahalaridagi to'qnashuv va piyodalarni bosib ketish. Chorrahalarda haydovchining bir vaqtning o'zida bir necha transport vositasi va piyodalar guruhi harakatini baholashga to'g'ri keladi. Ayrim chorrahalarda ko'rinish cheklanganligi sababli yangi paydo bo'lgan transport vositalari va boshqa to'siqlarni vaqtida anglamaslik mumkin. O'lchamlari cheklangan chorrahalarda katta yuk avtomobillari va avtobuslarining harakatlanishi qiyin bo'ladi.

Kalit so'zlar; *ekspertiza, avtotex, obekti, predmeti, ekspert, mexanizm;*

TAHLIL VA NATIJALAR

Avtotexnik ekspertizaning predmeti transport vositasining texnik holati, YTH sodir bo'lgan joydagi yo'l harakati holati, YTH ishtirokchilarining harakatlari va ularning imkoniyatlari to'g'risidagi haqiqiy ma'lumotlar, shu jumladan avariya ishtirokchilarining individual versiyalari; avtotexnik mutaxassis tomonidan ularning maxsus bilimlari va fuqarolik yoki arbitraj ishining materiallari, shuningdek ma'muriy materiallar asosida aniqlangan baxtsiz hodisa mexanizmi, shuningdek jinoyat sodir etishga yordam beradigan holatlar.

Avtotexnik ekspertizaning umumiy *ob'ektlari*: transport vositalari. (ularning qismlari, agregatlari, mexanizmlari, tizimlari, bo'laklari), yo'l,

ayariya joyi, ularda qolgan izlar, haydovchi, huquqiy baho talab qilmaydigan jinoyat ishi materiallari.

Umumiy xarakteristikalar bilan bir qatorda avtotexnika ekspertizasining har bir turining ob'ektlari biroz ko'rsatilishi mumkin.

Avtomobil ekspertizasi o'ziga xos muhandislik va transport ekspertizasi sifatida predmeti, ob'ektlari, vazifalari, qo'llaniladigan muayyan usullar va adabiyotlarda farq qiluvchi turlar va kichik turlarga bo'linadi. Avtotexnik ekspertizada isbotlash predmeti va maxsus bilimlarning mazmunini hisobga olgan holda quyidagi turlarni ajratish mumkin:

- voqea sodir bo'lgan holatlarni o'rganish;
- transport vositasining texnik holatini o'rganish;
- transport vositasidagi izlarni va voqea sodir bo'lgan joyni (transport-trasologik diagnostika), shuningdek, yo'lning texnik holatini, voqea sodir bo'lgan joyda yo'l holatini o'rganish;
- ta'mirlash qiymati va qoldiq qiymatini aniqlash maqsadida transport vositasini o'rganish.

Ushbu turdagi avtotexnika ekspertizasining har biri ma'lum bir vazifalar doirasiga ega bo'lib, ularni ushbu turdagi ekspertiza mustaqil ravishda yoki boshqa avtotexnik ekspertiza turlari bilan birgalikda yoki transport sinfiga bog'liq bo'lmagan ekspertiza bilan hal qilish mumkin - kuzatuv, tibbiy ekspertiza, materiallar, moddalar va mahsulotlarning sud-tibbiy ekspertizasi, metallurgiya, biologik va boshqalar.

Avtotexnik ekspertizaning predmeti transport vositasining texnik holatini, voqea sodir bo'lgan joydagi yo'l holatini, avariya ishtirokchilarining harakatlarini va ularning imkoniyatlarini ko'rsatadigan haqiqiy yo'nalish ma'lumotlari, shu jumladan avtotexnika tekshiruvining individual versiyalari. avariya ishtirokchilari, avtohalokat mexanizmi, ushbu jinoyatni sodir etishga yordam beradigan holatlar hisobga olingan holda, ekspert - avtotexnik tomonidan ushbu sohadagi o'ziga xos maxsus bilimlari va materiallari asosida belgilanadi. fuqarolik yoki hakamlilik ishi, shuningdek ma'muriy xarakterdagi materiallar.

Avtotexnika ekspertizasi umumiy diqqat markazidagi ob'ektlar: transport vositalari (ularning tarkibiy qismlari, qismlari, tizimlari, mexanizmlari va bo'laklari), voqea sodir bo'lgan joy, yo'l, qolgan izlar, haydovchi, jinoyat ishi bilan bevosita bog'liq bo'lgan materiallar. huquqiy baholash.

Avtotexnika yo'nalishini tekshirish o'ziga xos muhandislik va transport ekspertizasi sifatida bir vaqtning o'zida ushbu jarayonda ishlatiladigan ob'ektlar, mavzular, vazifalar, muayyan usullar va adabiyotlarda farq qiluvchi kichik tur va turlarga bo'linadi.

Avtotexnik ekspertizani tayinlash baxtsiz hodisaning barcha jinoiy ishlarida majburiydir. Fuqarolik ishlari bo'yicha sud tomonidan sud-avtotexnika ekspertizasi tayinlanishi, shu jumladan jarayon ishtirokchisining iltimosiga binoan, baxtsiz hodisaning barcha holatlarini, lekin birinchi navbatda, noaniq va munozarali holatlarni aniqlash uchun majburiy hisoblanadi. Buning uchun, xususan, quyidagi tadqiqotlar olib borilmoqda:

- baxtsiz hodisa mexanizmini tekshirish ;
- baxtsiz hodisa ishtirokchilarining harakatlarini tekshirish;
- yo'l harakati qoidalarining buzilishini tekshirish .

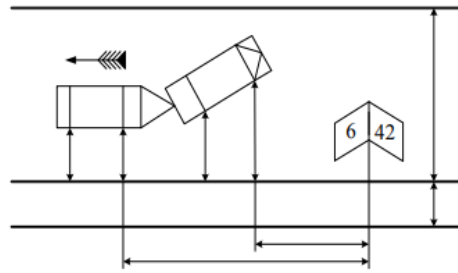
Voqea sodir bo'lgan holatlarning avtotexnik ekspertizasi hodisaning aybdorlarini aniqlamasligiga alohida e'tibor berish kerak - bu tergov va sud tomonidan dalillarning umumiyligi asosida amalga oshiriladi. Shuning uchun, maqolaning sarlavhasida aybning "aniqlanishi" tirnoq ichida. Ammo avtotexnika tadqiqoti bizga qanday yo'l harakati qoidalarini buzish va kim tomonidan sodir etilganligini, ular voqea sodir bo'lishi va borishiga, shuningdek, ma'lum oqibatlarining boshlanishiga qanday ta'sir qilganligini aniqlashga imkon beradi.

Muayyan yo'l-transport holatini o'rganishda avtotexnik ekspertizaning predmeti transport vositalarining holati (bundan buyon matnda TS deb yuritiladi), yo'l-transport hodisasining mexanizmi (bundan buyon matnda baxtsiz hodisa deb yuritiladi), voqea joyidagi yo'l harakati holati va haydovchilarning harakatlari, shuningdek, avtohalokatga sabab bo'lgan holatlar to'g'risidagi haqiqiy ma'lumotlar bo'lib, ular ekspert-texnik tomonidan jinoyat (fuqarolik) ishining bilimlari va materiallari.

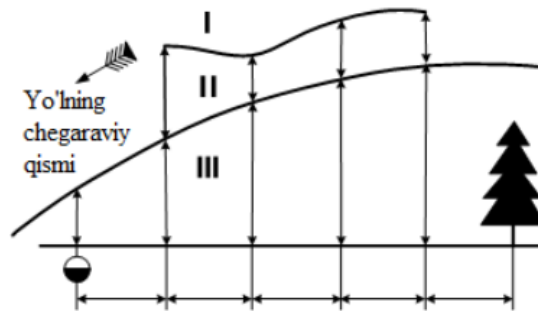
Sud avtotexnika ekspertizasi Rossiya Adliya vazirligining sud avtotexnika sohasidagi maxsus bilimlarga ega bo'lgan, sud avtotexnika ekspertizasining ma'lum bir mutaxassisligi bo'yicha o'qitilgan va sud avtotexnika ekspertizasini mustaqil ishlab chiqarish huquqini olgan ekspertlar tomonidan amalga oshiriladi.

Hozirgi vaqtda Markaz xodimlari tomonidan quyidagi turdagi avtotexnika ekspertizalari o'tkazilmoqda:

1. Yo'l-transport hodisasi holatlarini o'rganish ;
2. Avtotransport vositalarida va yo'l-transport hodisasi sodir bo'lgan joyda izlarni o'rganish (transport-trasologik diagnostika);
3. Transport vositalarini ularning qiymati va almashtirish qiymatini aniqlash maqsadida o'rganish ta'mirlash.
4. Yo'llarning texnik holatini, yo'l-transport hodisasi joyidagi yo'l sharoitlarini o'rganish .

1-rasm. Yo'l-transport hodisasi joyida avtopoezdning joylashuvini belgilash.

2-rasm. Yo'l-transport hodisasining sxemasida murakkab konfiguratsiyali ob'ektlarni qayta yaratish.

Hulosa va takliflar: Yo'lni kesib o'tish qoidalari murakkab va amalga oshirish qiyin bo'lganligi sababli baxtsiz hodisalar sodir bo'lmaydi. Aksariyat huquqbuzarlar qoidalarni bilishgan, lekin ularni buzgan. Albatta, qoidalarni bilmaydigan yoki yomon biladiganlar ham bor. Shuning uchun, yana bir bor yo'l harakati qoidalarida ko'zda tutilgan piyodalarning ba'zi asosiy majburiyatlarini eslatib o'tmoqchiman:

1. Piyodalar trotuarlar yoki piyodalar yo'laklari bo'ylab, ular yo'q bo'lganda esa yo'l chetlari bo'ylab harakatlanishi kerak. Piyodalar, piyodalar yo'laklari yoki yo'l chetlari bo'lmasa, shuningdek ular bo'ylab harakatlanishning iloji bo'lmagan taqdirda, piyodalar velosiped yo'li bo'ylab harakatlanishi yoki qatnov qismining chetida (ajraladigan chiziqli yo'llarda - yo'l bo'ylab) bir qatorida yurishi mumkin. qatnov qismining tashqi cheti).

2. Yo'lning qatnov qismining chetidan harakatlanayotganda, piyodalar transport vositalarining harakatiga qarab yurishlari kerak. Dvigatelsiz nogironlar aravachasida harakatlanayotgan, mototsikl, moped, velosipedni boshqarayotgan shaxslar bunday hollarda transport vositalarining harakat yo'nalishiga rioya qilishlari kerak (14 yoshga to'lmagan shaxslarga umumiy foydalanishdagi yo'lda velosiped haydashga ruxsat beriladi, lekin yoshdan kichik emas). 16 yoshda moped haydash uchun).

3. Piyodalar qatnov qismini piyodalar o'tish joylarida, shu jumladan er osti va baland o'tish joylarida, ular yo'q bo'lganda esa - piyodalar yo'laklari yoki yo'l chetlari bo'ylab chorrahalarda kesib o'tishlari kerak. Ko'rish zonasida kesishma

yoki chorraha bo'lmasa, har ikki yo'nalishda ham yaqqol ko'rinib turadigan ajratuvchi chiziq va to'siqlar bo'lmagan joylarda yo'lni qatnov qismining chetiga to'g'ri burchak ostida kesib o'tishga ruxsat beriladi.

4. Tartibga solinmagan piyodalar o'tish joylarida piyodalar yaqinlashib kelayotgan transport vositalarigacha bo'lgan masofani, ularning tezligini hisoblagandan so'ng va o'tish joyi ular uchun xavfsiz bo'lishiga ishonch hosil qilgandan so'ng, qatnov qismiga kirishlari mumkin.

ADABIYOTLAR:

1. S Utkirov, E Abdusamatov, B Raxmanov (2023). ORGANIZATION OF TRAFFIC AT UNCONTROLLED INTERSECTIONS. Евразийский журнал академических исследований 3 (2 Part 2) 57-65. <https://www.in-academy.uz/index.php/ejar/article/view/10161>

2. Э Абдусаматов, Н Турсунов, Ш Ўткиров (2023). ЙЎЛ ҲАРАКАТИ ХАВФСИЗЛИГИНИ ОШИРИШ БЎЙИЧА ЧОРА-ТАДБИРЛАР. SUSTAINABILITY OF EDUCATION, SOCIO 1 (6) 84-88. <https://interonconf.org/index.php/sues/article/download/1948/1753>

3. S Utkirov (2023). YO'L HARAKATI XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA YANGICHA MEKANIZMLARNI ISHLAB CHIQUISH. Академические исследования в современной науке 2 (4) 71-73. <http://econferences.ru/index.php/arims/article/view/4075>

4. D Abdurazakova, S Utkirov (2023). ORGANIZATION OF TRAFFIC AT UNCONTROLLED INTERSECTIONS. Science and innovation in the education system 2 (4), 8-10. <http://econferences.ru/index.php/sies/article/download/5003/2858>

5. TS Qodirovich, US Shavkat o'g'li (2023). PIYODALAR KIYIMINING RANGI YO'L-TRANSPORT HODISALARINING OLDINI OLISHDA QANDAY AHAMIYATGA EGA. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI 2 (19) 987-992.

6. TS Qodirovich, US Shavkat o'g'li (2023). O 'ZBEKISTON MILLIY AVTOSANOATDA ISHLAB CHIQUARILGAN YENGIL AVTOTRANSPORT VOSITALARINING MARKIROVKA BELGILARINI ANIQLASH USULLARI. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI 2 (19) 980-986.

7. SX Shermatov, SSO Utkirov, EXOGL Abdusamatov (2023). TRANSPOR SOHASIDA YUZAGA KELGAN MUAMOLARNING EKOLOGIYAGA TASIRI (avtomobil transporti). Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 2 (3) 702-709.